

DE REFORMATIE

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

DIE UWE JEUGD VERNIEUWT ALS EENS ARENDS PSALM 103:3

Onder redactie van Prof. Dr K. SCHILDER, Kampen.

Medewerkers: Dr H. A. van Andel, Solo; Dr R. E. van Arkel, Utrecht; Dr Henry Beets, Grand Rapids; Dr E. T. v. d. Born, Helpman (Gron.); Dr C. Bouma, 's-Gravenhage; Ir B. ter Brugge, Almelo; Dr K. J. Cremer, Zevenhoven; Dr R. J. Dam, Kampen; Dr D. van Dijk, Groningen; Dr K. Fernhout, Baarn; Dr W. H. Gisp, Delft; Dr J. H. Hagenbeek, Zwolle; Dr J. van Herken, Ermelo; Prof. Dr T. Hockstra, Kampen; A. Janse, Biggkerke; Dr P. Jasperse, Leiden; Dr G. Keizer, De Steeg; Dr B. A. Knoppers, Amsterdam; Dr E. D. Kraan, Vlaardingen; A. Kuiper, Utrecht; Dr C. Lindeboom, Amsterdam; Dr J. v. d. Linden, Tzum; Dr S. O. Los, 's-Gravenhage; Drs Joh. Luijkenaar Francken, Rotterdam; Dr F. C. Meijster, Rotterdam; G. Meima, Groningen; Dr A. Ringnalda, Ermelo; P. J. Risseuw, 's-Gravenhage; Dr J. C. Rullmann, Wassenaar; C. Rijnsdorp, Rotterdam; A. Schilder, 's-Gravenhage; Dr G. K. Schoep, 's-Gravenhage; Dr R. Schippers, Wanswerd; Dr J. Smelle, 's-Gravenhage; Drs H. Smitskamp, 's-Gravenhage; D. Stroot, Bussum; J. Strikwerda, Dolkum; Prof. Dr C. van Til, Philadelphia, Pa.; Dr J. Thijs, Zwolle; Dr C. Veenhof, Harkstede; Dr J. Veldkamp, Hilversum; Prof. Dr D. H. Th. Vollenhoven, Amsterdam; Dr M. Vreugdenhil, Meliskerke; Dr F. de Vries, 's-Gravenhage; Dr J. de Vries, Tilburg; Dr J. D. Wielenga, Franeker; Mr J. A. de Wilde, 's-Gravenhage; Jan Zwart, Zaandam.

Alle stukken bestemd voor de Redactie zende men aan:
Prof. Dr K. SCHILDER, Vloedijk 101, Kampen.

Drukkers-Uitgevers:
OOSTERBAAN & LE COINTRE, Goes.
Tel. No. 58 — Postrekening No. 36000.

Abonnement: f 2.50 per halfjaar bij vooruitbetaling.
Voor 't Buitenland f 7.50 en voor Ned.-Indië f 6.— per jaar.
Advertentiën: 25 ct. per regel. — Losse nummers f 0.15.

INHOUD: Hoofdartikel: Huwelijk en Oginoïsme. I. — Uit de Schrift: De Heilige Gods in de synagoge (Markus 1:23, 24). — Kerkelijk Leven: Het zendingrambt. Artikel 36. Gelooven „in” en gelooven „aan”. Nationaal-socialisme, heidendom, jodendom, dogmatisch christendom, Chr. Verzorging van Krankzinnigen. Rectificatie. — Lit. en Kunst: Een vruchtbaar boek. — Uit het Pol. en Soc. Leven: Het begrip „Rechtvaardige prijs”. — Pop.-Wet. Schetsen: Geloofsgenezingen in Moettlingen? II. — Het Boek v. d. Week: Het Anti-Semietisme van Rosenberg. I. — Correspondentie v. d. Redactie. — Perschoon. — Kerknieuws enz.

HOOFDARTIKEL

Huwelijk en Oginoïsme.

I.

De vraag of periodieke onthouding in het huwelijk, het z.g. Oginoïsme, den Christenen geoorloofd is, mag zeker in dezen tijd van crisis wel eens nader onder de oogen worden gezien. Immers allerwegen hoort men spreken van huwelijksnood, van crisis, d.w.z. van moeilijkheden ook op sexueel gebied; ja de meeste schrijvers op dit gebied noemen dezen nood zelfs zeer groot. Het is vooral de groote ramp der werkloosheid, de economische nood in den meest uitgebreiden zin van het woord, de algemeene verarming, welke zeer in 't bijzonder dezen nood heeft toegespijst. Dat er derhalve inderdaad een reden is om thans over huwelijksnood te spreken, is zonder meer duidelijk. De vraag is echter: hoe komen we uit deze moeilijkheden?

De ongelooftige wereld was, en is nog, met de beantwoording van deze vragen gauw klaar. Geboortebeperving door middel van de moderne voorbehoedmiddelen, zie daar een even eenvoudige als doeltreffende oplossing. De Chr. Kerk verwierp de kinderbeperving in Neo-Malthusiaanschen geest en brandmerkte haar terecht als contraband. Zedelijke zelfbeheersching, absolute onthouding, was volgens haar het eenige geoorloofde middel in dezen. Met de vondsten van Ogino-Knaus echter kwam de quæstie der facultatieve steriliteit, d.w.z. de onvruchtbaarheid naar believen, opnieuw in het brandpunt der belangstelling te staan. Hierbij werd de volgens velen ondragelijke last der algeheele abstinentie afgewenteld en kon men door een natuurlijk middel den „dreigenden kinderzegen” voorkomen. Vooral van R.-Katholieke zijde is deze methode fel gepropageerd en merkwaaardigerwijze door vele moraal-theologen der R.-K. Kerk ook getolereerd. Aangezien nu kinderbeperving onder de Protestanten geen vreemd verschijnsel is¹⁾, leek het ons gewenscht de methode Ogino-Smulders ook eens van uit Calvinistischen gezichtshoek te bezien. Hoewel dit vraagstuk zoowel het medisch-sociaal als het moraal-theologisch gebied raakt, zullen we in hoofdzaak deze nieuwe practijken op haar ethische waarde toetsen.

Reeds in de grijze oudheid was de meening verspreid, dat op bepaalde tijden in den maandelijkschen kringloop der vrouw de bevruchting zoo niet uitgesloten dan toch minder waarschijnlijk was. In elke periode tusschen twee opeenvolgende menstruaties zou een maximum en een minimum van bevruchtungskans te onderscheiden zijn. Eerst in de laatste jaren is hierin min of meer zekerheid gekomen. Door de onderzoekingen van den Oostenrijkschen arts Dr Knaus (in 1929) en den Japanschen arts Dr Ogino (in 1930) is het mogelijk geworden de vruchtbare en onvruchtbare

tijden der vrouw in ieder individueel geval vast te stellen. Hierdoor was tevens de weg geopend om bewuste conceptievermijding te verkrijgen ook langs anderen weg dan met behulp van Neo-Malthusiaansche middelen of door absolute onthouding.

Of inderdaad door de gegevens van Ogino en Knaus het mogelijk is met juistheid de vruchtbare dagen te berekenen valt te betwijfelen. Vrouwenartsen van naam ontkennen peritient, dat een dergelijke „onveilige periode” valt aan te geven. Daar het ons echter alleen om de ethische waardeering van deze nieuwe methode te doen is, zullen wij de medische critiek verder laten rusten en ons nu gaan bezighouden met het doel van het Oginoïsme.

De menschheid, zoo zegt Smulders²⁾, is sinds 1930 in het bezit gekomen van een wetenschappelijke methode van periodieke onthouding in het huwelijk, welke op zuiver natuurlijke grondslag berust:

welke — mits onder medisch-deskundige voorlichting — individueel nauwkeurig kan worden toegepast;

welke — mits met juistheid voorgeschreven en met stiptheid opgevolgd — met zekerheid tot vermijding der conceptie voert³⁾;

en welke — mits om zwaarwichtige en grondige redenen aanvaard — zonder schade is voor de moreele, fysieke en psychische gezondheid der beide echtgenooten en voor de gaafheid van het huwelijk zelf.

Ziedaar de samenvatting, die Smulders van de periodieke onthouding geeft. Het doel is derhalve geboortebeperving, het middel samenleving in de onvruchtbare tijden. Deze twee: doel en middel dienen bij de beoordeeling van de periodieke onthouding wel scherp uit elkaar te worden gehouden. Immers het middel op zichzelf kan goed wezen, terwijl het doel beslist is af te keuren en omgekeerd.

Wat allereerst het doel van het Oginoïsme betreft, n.l. geboortebeperving, zoo is in dit verband op te merken, dat ook volgens Gereformeerde opvatting in zeer bijzondere gevallen geboortebeperving raadzaam is. De vraag toch of het gebod Gods: „weest vruchtbaar en vermenigvuldigt u” zóó opgevat moet worden, dat in elk huwelijk een maximum aantal kinderen ter wereld moet gebracht worden, is door vele gezaghebbende schrijvers van Gereformeerde zijde ontkennend beantwoord. Reeds Prof. Geesink⁴⁾ gaf bepaalde gevallen aan, waarin tijdelijke of geheele onthouding in het huwelijk plicht was. Als zoodanig noemt hij: wanneer het leven der vrouw bij hernieuwde zwangerschap in gevaar komt, wanneer de mogelijkheid bestaat, dat er geestelijk of lichamelijk abnormale kinderen worden geboren, of wanneer door vermeerdering der geboorten de ellende van het gezin zou toenemen (b.v. armoede, ziekte).

Meer algemeen gaat Dr Wielenga op deze quæstie in, als hij ter verklaring van het huwelijksformulier opmerkt, dat uit het bevel Gods tot vermenigvuldiging volstrekt niet voortvloeit, dat de mensch maar steeds zijn sexuele drift zou bevredigen, zoogenaamd de uitkomst aan God overlatend. Er was en er is nog een misbruik maken van Gods ordonnantie „ten koste van den welstand en de levenskracht der gehuwden, tot schade van den opbloei van het gezin.”

Zoo zijn wij het dan ook volkomen met Dr Delleman⁵⁾ eens, dat een zekere regeling der geboorten in ieder huwelijk zedelijk plicht is. Bij deze opvatting wordt aan het gebod: „weest vruchtbaar en vermenigvuldigt u” niet te kort gedaan. Ten

volle aanvaardt men den zegen in deze uitspraak gelegen, maar men acht zich toch verplicht om na de geboorte van een kind niet dadelijk opnieuw de mogelijkheid van conceptie te scheppen. Hierbij heeft men vooral de gezondheid der vrouw op het oog, terwijl ook voor de opvoeding der kinderen een te snelle opeenvolging van zwangerschappen ongewenscht is. Is derhalve geboortebeperving in 't algemeen absoluut ontoelaatbaar, anderzijds is geboorteregeling plicht.

Dr A. C. DROGENDIJK.

UIT DE SCHRIFT

De Heilige Gods in de synagoge.

En er was in hun synagoge een mensch met een onreinen geest, en hij riep uit, zeggende: Laat af, wat hebben wij met U te doen, gij Jezus Nazarener! Zijt Gij gekomen om ons te verderven? Ik ken U, wie Gij zijt, namelijk de Heilige Gods.

Markus 1:23, 24.

In de synagoge van Kapernaüm is de Christus door een mensch met een onreinen geest ontkend als de Heilige Gods.

Ge moet er niet overheen lezen, dat dit in de synagoge voorviel. In de synagoge is de kwestie van de heiliging lastbaar geworden.

De synagoge toch is het surrogaat van den tempel, het heiligdom, plaats van offers en van priesters. De synagoge bedoelt te zijn vervanging van den Sion en vergoeding ten deele van het gemis aan den tempel. Immers, ze heeft haar aanvang in de dagen der ballingschap, toen het heiligdom een puinhoop en Jeruzalem heel ver weg was. In die dagen zochten de vromen een nieuw punt van samen-zijn als gemeente van den HEERE; op Sabbat kwamen ze te samen om te bidden met elkaar en om te lezen in de rollen der profeten. In die donkere tijden ligt het eerste begin der synagoge; een begin, dat overigens even duister is als die dagen waren.

Na den terugkeer uit de ballingschap en den wederopbouw van Jeruzalem en den tempel heeft men blijkbaar de synagoge niet willen loslaten. Was het, omdat de historie leerde, dat in Jeruzalem wel een tempel kon staan, maar dat daarom nog niet altijd de groote heiliging aan den Heere, de vertering der offeranden in Zijn Naam, er plaats vond? Het kan zijn, dat men toch een plaats van gods-dienst wilde reserveren voor het geval, dat de altaren niet rookten. Dan werden toch gebeden omhooggezonden, al stegen de wierookwalmen niet op boven het Heilige.

Toch ging de gedachte van de synagoge almeer afwijken van de openbaringsgedachte van den tempel. Als deze laatste is het huis van den heiligen God, waar de menschen zich verootmoedigen in het aanbrennen van offeranden, dan wordt de synagoge allengs het huis der heilige menschen, die elkaar op 't paard helpen bij den zwaren gang langs het pad van Gods geboden. God vraagt op Sion levensovergave aan Zich; daar is Hij de Heilige, die het leven rondom Zichzelf concentreert. De synagoge prent wat zelfvoldaanheid in bij menschen, die de wet volbrengen naar hun beste weten. God van den tempel zegt, dat Hij Heilig is, en dat de menschen het slechts zijn kunnen in vertering in Zijn gloed: de rabbijnen der synagoge zeggen, dat God Heilig is, en dat de mensch het ook kan zijn, wanneer hij braaf is naar hun kijk op Gods geboden. Want samenbidden was wel het eerste doel van het samenkomen in de synagoge, maar almeer kwam voor het bidden in de plaats het „leeren”, de onder-

1) Vgl. o.m. Dr J. Sanders: The declining birthrate in Rotterdam; Dr A. C. Drogendijk: De verloskundige voorziening in Dordrecht van plm. 1500 tot heden; en Huwelijk en Geboortebeperving, 3 rapporten aan de Classis 's-Gravenhage van de Geref. Kerken.

2) J. N. J. Smulders: Periodieke onthouding in het huwelijk.

3) Spatieering van ons.

4) Prof. Dr W. Geesink: Gereformeerde Ethiek.

5) Dr Th. Delleman: Geboorteregeling als theologisch probleem in onzen tijd. (Ger. Theolog. Tijdschr. 1932).

wijzing in den weg der vrome brave vaadren. Er is van de synagoge veel goeds te zeggen. Jezus ging er heen en Paulus later. In het geheel van het Joodsche leven in dien tijd heeft de synagoge zichzelf onmisbaar gemaakt, in en buiten Palestina. Maar ze staat of valt met den tempel. Zonder het offer, zonder de heiliging van het volk daar, waar God woont en de zonden verzoend worden, is er voor de synagoge geen „vrijmoedigheid“. Het bidden van het volk is te vergeefs, wanneer niet de hogepriester zijn ambt volbrengt en het leeren der synagoge is letterknechterij, tenzij God in Zijn tempel het verbond met Zijn volk bewaart.

Al verder afwijkend van den tempel, redt zich de synagoge tenslotte zonder het heilgdom. Dat is het Jodendom, dat het zonder den tempel wel stellen kan en bloeit in de „leerhuizen“. Dan is het duidelijk, dat de synagoge een aanval heeft gedaan op de openbaringsgedachte van den tempel. Het is tragisch, dat in haar het volk geen ontroering meer kent blijkbaar bij het leeren van schriftgeleerden en farizeërs. Weinig macht lag daarin. Van verre was niet een vermoeden van de heiligheid des Heeren en van de echte heiliging des levens. Zoodra Christus er leert, worden ze verslagen; „want Hij leerde hen, als machthebbende, en niet als de schriftgeleerden“.

Komt Hij, de Christus, nu in de synagoge, dan is dat wel een groot moment. De synagoge-fundamenten beven als de hoeksteen van den tempel binnen de muren van het leerhuis verschijnt. Dat leerhuis zou den tempel vervangen. Het zou het doen zonder den priester, alleen met den leeraar. Het zou het doen zonder Aäron, die in den psalm (105:16) de Heilige Gods genaamd wordt, en zonder zijn nageslacht. Het is geen wonder, dat de satan, de ontwijder, vader der profanatie, zich roeren gaat in den mensch, die een onreinen geest heeft, en plotseling Hem kent, die nu Zijn rijk daar gaat verstoren.

Ge kunt zeggen, dat Christus de openbaringsgedachte van den tempel heeft vervuld in Zijn hogepriesterlijken dienst. Ge kunt ook zeggen, dat Hij de synagoge heeft gered in de kerk, die de goede belijdenis van den eenigen Hogepriester vasthoudt. (Hebr. 4:14. In Jac. 2:2 heeft het Grieksch „synagoge“, waar de statenvertaling „vergadering“ plaatste). Want als de Heilige Gods is Hij tot de synagoge gegaan, en heeft daar weggevaagd het zelfbehagen en de zelfverzekerdheid der farizeërs, zoodat de menschen zich versloegen en beseften bij den gloed van Zijn heiligheid: „Wie zal bestaan?“

Wat kerk wil heeten en het eenig offer van Christus, en Zijn principiële levensheiliging daardoor, loslaat, is anders niet dan een synagoge, min of meer gemoderniseerd. De onreine geesten hebben er een beste kans.

W.

R. S.

KERKELUK LEVEN

Het zendingsambt.

Zooals men weet, heeft Ds K. van Dijk van Wonosobo zich o.m. bekend gemaakt door een eigen opvatting inzake het ambt van den missionairen dienaar des Woords. Ds van Dijk meent, dat deze benaming eigenlijk onjuist is. Hij wil liever terugkeeren tot den naam: zendeling. Alles wat Ds van Dijk schrijft kenmerkt zich door diepen ernst en hartelijke liefde voor de zaak van kerk en evangelie. Wij vestigen daarom de aandacht op het feit, dat Ds van Dijk deze week, 19 September, in de consistorie van de Noorderkerk te Leeuwarden, voor de Vereeniging van Gereformeerde Predikanten in Friesland, een referaat hield over het zendingsambt. De stellingen van dit referaat nemen wij op onder „Kerknieuws“.

K. S.

Artikel 36.

Op dezelfde conferentie hoort Ds Hoek van Gaast te spreken over: „Tweeërlei grenskwestie bij art. 36 van de Nederlandsche Geloofsbelijdenis“. Waar dit artikel al meer de aandacht vraagt, nemen wij ook deze stellingen op onder „Kerknieuws“.

K. S.

Gelooven „in“ en gelooven „aan“.

Het is in den laatsten tijd meer en meer gewoonte geworden, een fundamenteel, allesbeheerschend verschil te pretendeeren tusschen gelooven „in“ God, of te gelooven „aan“ een ding, een ding-van-beneden, of ook van-boven als geschapen ding, kortom, „aan“ iets, dat niet-God is. Feitelijk acht men alleen in de verbinding met „in“ het woord „gelooven“ op zijn plaats. Dat andere (het gelooven „aan“ iets) noemt men feitelijk geen geloof, doch beschouwing, religieuze kennis of houding, of iets dergelijks; geen geloof: moet de mensch als geloovende niet geheel en al door zijn „object“-ge-

vormd worden? En kan dat wel ergens anders gebeuren dan daar, waar 't „object“ van zijn geloof tevens zijn groote Auteur is: de sprekende God?

Nu zou het inderdaad dwaas zijn, het onderscheid tusschen „gelooven in“ en „gelooven aan“ of „gelooven“ (zonder praepositie) weg te doezelen. Men geloof „in“ God, „in“ den Vader, „in“ den Zoon, „in“ den Heiligen Geest. Men „geloof“ echter of geloof „aan“ de kerk bijvoorbeeld.

Toch wordt in de gesproken twaalf artikelen dit onderscheid niet in rekening gebracht, als een voor de belijdenis-formuleering essentieel verschil.

Want ook hier weer maakt het weliswaar verschil, of men de handeling van het geloof (amen-zeggen tot den sprekenden God) doet, dan wel in monoloog of dialoog of publieke confessie de werkelijkheid dezer handeling uitspreekt, en alzoo van die geloofshandeling, eerst aan zichzelf, straks ook aan anderen, rekenschap geeft.

In de geloofs-acte zeg ik b.v. „ja“ of „amen“ tot God, wijl Hij spreekt, of aanbiedt; en ik kan dat dus niet zeggen tot het door zijn spreken tot stand gekomene, of in Zijn belofte aangeboden. Ik geloof „in“ Hem, ik „geloof aan“ het Zijne, het van Hem komende.

Maar als ik nu rekenschap geef van mijn geloof, dan zijn zoowel de Spreker als het gesprokene, zoowel de Belover als het beloofde, zoowel de Werker als zijn werk, benevens tenslotte het feit van zijn spreken, beloven, werken zelf, objecten van een „kennis“, die geen enkel „bewijs“ heeft aan te bieden. Ze treden nu alle naast elkaar als behoorende tot het ééne veld der dingen, die men „niet ziet“ (als datgene, wat ze in het sprekende, belovende, roepende Woord hebben geheeten).

Ik kan dus niet in mijn belijdenis-acte, in mijn credo-zeggen, het ééne abstraheren van het andere. In mijn diepsten levens-grond stond ik ontbloot, van binnen open-gelegd voor God, toen ik tot Hem „amen“ zei; ik kon dat niet doen tot het zijne, ik kon het slechts tot Hem, en daarna ook met betrekking tot het zijne, aangaande het zijne, over het zijne. Maar als ik nu uit deze strikt-persoonlijke levens-functie van mijn „hart“ (levens-centrum) terugkeer tot het spreken en belijden ervan in de kerk, of waar dan ook, dan verbind ik in de sociale en katalogiserende daad van het credo-zeggen „Hem“ en „het zijne“ tot één geloofs-object. Want het existentiële (en daarin essentiële) verschil tusschen het „ja“-zeggen tot den Spreker en het „ja“-zeggen aangaande het gesprokene houdt op, mijn taal te beheerschen, zoodra ik, me nu tot de mede-aangesprokenen (of ook de massa der tegen-sprekers) keerende, belijdenis doe van mijn „ja“-zeggen, zóó en zus. In dat credo-zeggen is Hij, die spreekt, ook tot „object“ geworden van mijn geloofs-belijdenis, van mijn verhaal van ja-gezegd-hebben en mijn belofte van ja-blijven-zeggen. Ik mag dan het verschil tusschen mijn „ja“-zeggen-tot-Hem en mijn „ja“-zeggen-aangaande-het-zijne misschien nog uitdrukken, door in het ééne geval te spreken van „gelooven in“, in het andere van „gelooven aan“ of „gelooven“, doch dat verschil is in de gezelschaps-daad van het belijden bijkomstig geworden; ze zijn beide tot verhaals-stof, tot belijdenis-stof geworden, Spreker en gesproken inhoud. Belover en beloofde inhoud, Werker en (voorloopig) werk-resultaat.

Dit tot „object“, tot „stof-van-verhaal“ (of belijdenis) tot „materie-van-een-openbare-rede“ geworden zijn van die beide, God en het zijne, is dan ook in de twaalf artikelen tot uitdrukking gekomen. De konkrete confessor (belijder), die van zijn geloof verhaalt, en b.v. verzekert, dat hij geloof „aan“ de „kerk“, blijkt dit geloof niet te kunnen abstraheren van zijn geloof „in“ den Heiligen Geest. Van de kerk is hem een deel op aarde zichtbaar geworden, en in menselijke verbanden-van-beneden georganiseerd gebleken, reeds in eerste ontmoeting. Een deel-van-de-kerk heeft hij inderdaad in de straten van Thyatire, Sardes, Rome gezien; dat kerk-deel had een bepaald adres hier-beneden. Niettemin is zijn geloof, dat deze organisatie van-hier-beneden-inderdaad kerk is, en niet een of andere „religieuze vereeniging“, of een of ander van-den-mensch-uit geconstrueerd „heilsinstituut“, het geloof dus ook, dat zij een gemeenschap is, niet van „vroemen“, van egoïstische of vermoede „hemel-zoekers“, van op een „goeden dood“ bedachten, doch van heiligen, alleen maar mogelijk, wanneer hij den Heiligen Geest ziet als God, die alles „nam“ en „neemt“ uit den verhoogden Christus, den Kurios der kerk (kerk is, afgedacht van de etymologie: kuriakè). De oud-christelijke doopeling, die de twaalf formules, hem in het Apostolicum voorgelegd, in het moment van zijn geloofsbelijdenis nâsprak en tot de zijne maakte, kon letterlijk geen enkelen geloofs-inhoud uit het geheel van die XII artikelen „uitlichten“, dat niet rechtstreeks in verband zou staan met den goddelijken persoon, „in“ wien hij geloofde. Hij zag — om bij het zoeven gekozen voorbeeld te blijven — hij zag de kerk (als gemeenschap der heiligen), hij zag ook de vergeving der zonden, de opstanding des vleeschs,

etc., als evenzoo vele werkingen, daden, acten, geschenken van Vader, Zoon en Heiligen Geest. Dat wil dus zeggen: „het gelooven aan“ zou bij hem feitelijk ophouden in hetzelfde hypothetische moment, waarin het „gelooven in“ een einde nam. Hij kon het één niet meer scheiden van het ander, die doopeling-confessor. Hij kon zijn geloof „aan“ eenig werk van God slechts als geloof kwalificeeren, indien en voorzover hij het zag en erkende als de konkretiseering van zijn geloof „in“ den Werker van dat werk. Gesteld, dat die doopeling uit de een of andere heidense filosofen-school was overgekomen naar de kerk, dan zou hij het zóó hebben kunnen zeggen: alle oordeelen, waarin ik mijn „gelooven aan iets“ uitspreek, zijn, ingeleid als ze zijn met de formule van mijn geloof in Vader, Zoon en H. Geest, niet aan het begin, doch wel aan het eind van mijn „hooren“ en „verstaan“ der evangelische verkondiging analytische oordeelen, en geen synthetische.

Evenzóó nu staat het ook met de schepping, of met al de historische feiten-van-vernedering-en-verhooging van Jezus Christus. Het geloof, dat Hij geboren en gestorven en begraven is op bepaalde kalenderdagen en in kadastraal aanwijsbare plaatsen (in meetbaren tijd en ruimte dus) kiest, om zich uit te spreken geen andere inleidings-formule dan het geloof, dat hij vandaag zit aan de rechterhand van den Vader en dat Hij nu daar noch naar tijd, noch naar ruimte meetbare „energieën-van-gebeden“ doet, in een van alle tijdschematiek onafhankelijk ingrijpen óp, en mééleven met den tijd, en met de aarde als „voetbank van Gods voeten“. En het geloof, dat Hij wederkomen zal om te oordeelen levenden en dooden bedient zich vandaag van hetzelfde futurum (onvoltooid toekomstige tijd), als waarmede Jesaja voorspelde, dat het Kind geboren worden zou. De geloofs-overtuiging omtrent wat eenmaal hier op aarde tastbaar, zintuigelijk-waarneembaar geweest is, of nog is, of wezen zal, en dat dit niet een naar een anderen inhoud heenwijzende vorm, doch geloofsinhoud zelf is, — ze wordt dus met eenzelfde inleidings-formule aangeduid, en in eenzelfde belijdenis-terminologie aangekondigd, als waarin óók worden aangekondigd en beleden de acta et gesta van (maar dan niet meer: „in“) gister, heden, morgen, en over-morgens van Christus Jezus in den hemel. Eenzelfde formuleering dient dus voor het belijden zoowel van wat „diesseitig“, als van wat „jenseitig“ is; voor het belijden niet alleen van wat slechts door menschen-beneden, doch óók van wat en door menschen-boven en door engelen-bóven waar te nemen was of is. Hetgeen de oogen der apostelen hebben „gezien“, hun handen hebben „getast“ van het „Woord des levens“, wordt onder dezelfde formule aangekondigd, en als belijdenis-inhoud gekwalificeerd, als hetgeen zij nu aan ons, schoenmakers, leerlooiers, soldaten, hebben „verkondigd“ (1 Joh. 1:1) of „overgegeven“ (1 Cor. 11:23) van dit „Woord des levens“.

Het inderdaad bestaande verschil tusschen gelooven „in“ den Onzienlijken God, en gelooven „aan“ „iets“, dat van Hem in het veld der zichtbare dingen werd of wordt gewrocht, moge dus in den laatsten tijd de geesten fascineren, zoo sterk het wil, wij zullen toch moeten zorgen, dat het niet worde overgebracht in een andere „sfeer“, dan die, waarin het toch eigenlijk alleen maar werkelijk kan zijn. Die sfeer is niet de uitspraak, niet de belijdenis, maar alleen de acte van het geloof. Een kind neemt zijn vader anders aan en op, dan diens geschenken. Maar het spreekt van beide als „objecten“. Zoo is het ook met het geloof, komt het tot belijdenis.

K. S.

Nationaal-socialisme, heidendom, jodendom, dogmatisch christendom.

Nog altijd tracht men ons volk te doen gelooven, dat het met de vervolgingen in Duitschland nogal losloopt, dat achter de Jodenvervolging, waarvan dan de beteekenis verkleind wordt, hoofdzakelijk een andere dan een godsdienstige kwestie zit — alsof niet het boek van Rosenberg juist ook tegen het Oude Testament zoo scherp optreedt — en dat het schappelijk toegaat met de houding, ingenomen tegenover het „confessioneele“ christendom.

Misschien is het goed enkele nuchtere feiten te laten spreken. Een tourist verhaalde mij van een opschrift, in een drukbezochte vakantieplaats over den autoweg gespannen: „De weg naar Jeruzalem loopt niet hierlangs“. En onlangs, slechts een klein gedeelte van één dag in een duitse plaats, vlak over de grens gelegen, vertoevende, kon ik zelf — men ziet, dat ik alleen publieke zaken noem — voor het raam van een boekwinkel ettelijke foto's geëtaleerd zien, welke genomen waren van een kort te voren in die plaats gehouden massa-betoging. D.w.z. geen betoging van de massa des volks — dat stond in 't gelid toe te zien — doch van een massa van nat. soc. partij-leden. Niet minder dan 300 lastauto's waren de stad binnengekomen, alle bezet met bruinhemden, en voorzien van opschriften. Met eigen oogen heb ik van de foto's de opschriften gelezen. Ik noem er een paar: „Hände weg von deutschen Blut. Unsere Stärke erbgesunder Nachwuchs“. Op dezelfde foto: „Wer seinen Freund beim Juden sucht, der sei

verachtet
„Ist Dir
ziet dan e
Ariër het
wagen las
männer“,
van-de-na
len van D
den aldus
land ist D
men wee
staatszake
hier de s
schrift: „
flapd“. E
erhebt, se
„Die Jud
de wijsn
spreuk:
opschritte
„Wir dult
Führers“
Teufel“ —
Konfes
lein liegt

Of: „Jude
fen Juda
den rein,
Tegelijk
Augustus-
grootte let
gegeven, a
fang a n
mus VO
Weet m
gevormd
„Juda“, en
„religieuze
hiermee g
Roomsche
Niet alle
werd op
den joods
roomsche
„evangelis
zeer bescl
Pfaffen ni
genoodza
do); tot
anti-christ
moet stra
wordt dir
ficiële sta
en de toel
vallen ver
dan een w
ging, dat
Warnu
In deze
even bedo
nog een o
een bizon
hoorde ec
beroemd
bedrukte
zorg aan
draagt he

„G
H
Tussche
lange weg
tegenstell
weg Laat
Christelij
De beke
Krankzinn
ring te hoc
(zie rubrie
erop te ve
gaarne; de
jongste fei
thans wel
belangstels
Rectificat
In het a
ingeslopen
regel 54 v